

Viltotu farmaceitisko produktu tirdzniecība

Kopsavilkums

Kopsavilkums

Šis ziņojums, kas ir viens no Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (ESAO) un Eiropas Savienības Intelektuālā īpašuma biroja (EUIPO) pētījumu sērijas ziņojumiem, ir paredzēts, lai veicinātu izpratni par jautājumiem un problēmām, ko valdībām, uzņēmumiem un sabiedrībai rada viltotu farmaceitisko produktu tirdzniecība.

Viltotu farmaceitisko produktu nelikumīgie tirgi ir pievilcīgi viltotājiem, ņemot vērā, ka šādi tirgi nodrošina augstu peļņas normu, zemu atklāšanas un kriminālvajāšanas risku, maigus sodus, turklāt ir ļoti viegli likt patērētājiem noticēt, ka viltotie produkti ir autentiski. Viltotu farmaceitisko produktu starptautiskās tirdzniecības apjoms 2016. gadā sasniedza 4,4 miljardus USD, apdraudot sabiedrības veselību un drošību un vienlaikus vairojot noziedznieku bagātību un organizēto noziedzību. Minētais neietver ļoti lielo vietēji ražoto un patērēto nelikumīgo farmaceitisko produktu apjomu. Viltotas zāles ne tikai izraisa ekonomisku kaitējumu nozarei, bet arī būtiski apdraud sabiedrības veselību, jo bieži vien to formula nav pienācīgi izstrādāta un tās var saturēt bīstamas sastāvdaļas.

No 2014. līdz 2016. gadam konfiscēto viltoto farmaceitisko produktu vidū bija zāles pret nopietnām slimībām, tostarp malāriju, HIV/AIDS un vēzi. Tāpat to vidū bija arī antibiotikas, produkti dzīves kvalitātes uzlabošanai, pretsāpju medikamenti, zāles diabēta un centrālās nervu sistēmas slimību ārstēšanai.

Ko atklāja šis pētījums

Pētījumā tika apkopots un analizēts unikāls starptautisks datu kopums par muitas konfiscētajiem farmaceitiskajiem produktiem, kā arī citi tiesībsardzības dati un strukturētas intervijas ar nozares, tirdzniecības un muitas ekspertiem, lai apzinātu viltotu farmaceitisko produktu tirdzniecības vērtību, apjomu un tendences.

Tika konstatēts, ka galvenās viltoto zāļu izcelsmes ekonomikas ir Ķīnas Tautas Republika, Honkonga (Ķīna), Singapūra un Indija. Ķīna un Indija ir galvenās viltoto zāļu ražotājvalstis, savukārt Apvienotie Arābu Emirāti, Singapūra un Honkonga (Ķīna) ir tranzīta ekonomikas. Citi būtiski viltotu farmaceitisko produktu tranzīta punkti ir arī Jemena un Irāna.

No šīm vietām viltotus farmaceitiskos produktus var nosūtīt uz jebkuru vietu pasaulē, lai gan šķiet, ka galvenie galamērķi ir Āfrikas valstu ekonomikas, Eiropa un Amerikas Savienotās Valstis.

Kādas ir problēmas

Lai viltotu produktu tirdzniecība noritētu ar panākumiem, viltotājiem ir jāiekļaujas piegādes ķēdēs, kuras lielākoties cieši uzrauga ražotāji un regulatori. Lai gan vairumtirgotāji, kas ir

atbildīgi par lielākās farmaceitisko produktu daļas izplatīšanu, ir droši, pastāv tūkstošiem otrā līmeņa izplatītāju, kas ir mazāk aizsargāti pret viltotāju iefiltrēšanos. Lai konstatētu viltojumus, ir vajadzīgs speciālistu veikts izvērtējums, kas var izmaksāt dārgi. Viltotāju galvenais panākumu faktors ir to spēja iepakot produktus līdzīgi kā autentiskos produktus, kā arī to spēja panākt, ka produkti izskatās pēc oriģinālajiem produktiem.

Viltotu farmaceitisko produktu tirdzniecību ir veicinājusi brīvās tirdzniecības zonu izmantošana, kas sniedz iespējas iepakot un pārpakot produktus tā, lai efektīvi slēptu to patieso izcelsmi.

Problēmas pastāv visās valstīs, bet īpaši lielas tās ir jaunattīstības valstīs, kurās neformālā izplatīšana notiek aktīvāk un ir mazāk droša. Visās valstīs problēmas ir palielinājušās, attīstoties krāpnieciskām internetaptiekām, kas bieži piedāvā viltotus produktus par zemām cenām. Patērētāji ir izrādījuši vēlmi uzņemties riskus, kas saistīti ar iepirkšanos tiešsaistē, dažkārt neņemot vērā sekas, kādas var rasties, iegādājoties un lietojot produktus, kuru formula, iespējams, nav pienācīgi izstrādāta.

Viltotu zāļu tirdzniecību ir veicinājis arī tas, ka ir strauji palielinājusies pasta pakalpojumu izmantošana produktu nosūtīšanai. Vairāk nekā 95 % muitā konfiscēto farmaceitisko produktu 2014.–2016. gadā tika sūtīti, izmantojot pasta un eksprespasta pakalpojumus, — šis īpatsvars ir daudz lielāks nekā vidējais īpatsvars citiem produktiem. Nepietiekama informācija par pasta sūtījumiem apgrūtina iekšzemes un starptautiskā tirdzniecībā esošu produktu atklāšanu un pārtveršanu. Importa gadījumā dokumentācija muitas ierēdņiem parasti ir pieejama tikai papīra formātā importēšanas brīdī un bieži var būt nepareiza.

Valdības un nozare ir cieši sadarbojušās, lai apkarotu viltotus, standartiem neatbilstošus un falsificētus farmaceitiskos produktus. Veikto darbību klāsts ir plašs — no likumdošanas pasākumiem līdz izpildes panākšanai un informatīvām kampaņām. Starptautiskā līmenī tiek īstenotas daudzas iniciatīvas, lai vērstos pret pieaugošo problēmu, ko rada viltoti farmaceitiskie produkti, tostarp noziedzības apkarošanas programmas, ko vada Interpols un Pasaules Veselības organizācija.

Kādas ir sekas

Viltotu zāļu radītās sekas ir jūtamas daudzos līmeņos:

- kaitējums iedzīvotāju veselībai vai nespēja pienācīgi izārstēt viņu veselības traucējumus. Aplēses liecina, ka katru gadu 72 000–169 000 tūkstoši bērnu mirst no pneimonijas, iespējams, pēc viltotu zāļu lietošanas un vēl 116 000 nāves gadījumos, iespējams, vainojamas ir viltotas zāles malārijas ārstēšanai;
- likumīgo ražotāju pārdošanas ieņēmumu zaudējumi un kaitējums to reputācijai. Viltotu produktu tirdzniecība vissmagāk skar Amerikas Savienotajās Valstīs reģistrētus uzņēmumus — gandrīz 38 % no visām konfiscētajām viltotajām zālēm pārkāpj Amerikas Savienotajās Valstīs reģistrētu uzņēmumu intelektuālā īpašuma (IĪ) tiesības. Tomēr smagi skartas ir arī citas ESAO valstis (jo īpaši Šveice, Vācija un Francija);
- izmaksas un zaudēti ieņēmumi valdībām un valstu ekonomikām. Viena no aplēsēm liecina, ka izmaksas, kas rodas ES valdībām kā zaudēti ieņēmumi viltotu zāļu dēļ, sasniedz aptuveni 1,7 miljardus EUR;
- izmaksas saistībā ar tādu pacientu ārstēšanu, kuriem viltotu zāļu lietošanas dēļ radies kaitējums veselībai;

- vides piesārņojums, ko rada vidi piesārņojoša neregulētas noziedzīgas darbības prakse, kura var būt saistīta ar potenciāli toksiskām ķīmiskām vielām;
- sociālās izmaksas, ko rada organizētās noziedzības palielināšanās un darba zaudēšana, — tiek lēsts, ka ir zaudēts vairāk nekā 80 000 darbvietu ES farmācijas nozarē un citās nozarēs, kas pārdod preces un pakalpojumus farmācijas nozarei.

Kāda ir turpmākā rīcība

Viltotu un pirātisku preču nelikumīga tirdzniecība ir būtiska un pieaugoša problēma — šādas tirdzniecības apjoms pasaulē ir palielinājies no 2,5 % 2013. gadā līdz 3,3 % 2016. gadā. Globalizācija paver jaunas iespējas noziedzīgiem tīkliem paplašināt viltoto un pirātisko preču nelikumīgās tirdzniecības apjomu un mērogu.

Šajā ziņojumā ietvertās analīzes mērķis ir palīdzēt gan publiskā, gan privātā sektora lēmumu pieņēmējiem labāk izprast viltotu farmaceitisko produktu globālās tirdzniecības veidu un mērogu un attīstīt atbilstošus, saskaņotus un uz pierādījumiem balstītus politikas atbildes pasākumus. Steidzami ir jāpievērš uzmanība tādiem jautājumiem kā nepietiekams atturošais efekts salīdzinoši mīksto sodu dēļ, e-komercijas parādīšanās un loma, kā arī sistēmas un faktori, kas saistīti ar sīkpaku ļaunprātīgu izmantošanu viltotu zāļu tirdzniecībai.